

Sed dubium non est, quin propter utilitatem, & decorem civitatis plura cum privatorum detrimento fiat jure recepta, l. 1. de sign. injunct. l. 16. tit. 2. p. 3. l. 16. tit. 14. part. 7. quod fuse profectur Hermosilla in l. 3. gloss. 1. num. 10. cum seqq. tit. 5. part. 5. Judicis tamen arbitrium versabitur in æstimanda publica utilitate, ne passim propter illam nimium privatus sustineat incommodum.

Verf. Ultima prioris sententiæ.

- 51 De his sup. num. 45. Jure communi licet cuique ædem pro libito extollere, etsi vicinis noceat, l. Alcius 8. C. de servit. & aqua, cum similibus quas refert Pichard. in §. Etsi quidem, num. 2. Instit. de rer. divisi. Greg. Lop. in l. 25. gloss. ult. tit. 32. part. 3. Anton. Gom. in l. 46. Taur. n. 7. Id limitatur, si parvo animo ad æmulationem ædificium erigatur, ut aëri, aut luminibus impedimentum fiat, vel ut è fenestris interiora domus prospiciantur, l. 1. §. Denique Marcellus, de aqua publ. arcend. l. 3. de operib. public. Ant. Gom. loco citato, verf. Adde tamen, Menoch. de arbitrar. casu 156. num. 5. Petr. Greg. Syntagm. lib. 4. cap. 10. n. 7. Mascard. de probat. concl. 621. num. 17.
- 52 In Urbe facultas altiùs tollendi fuit coarctata ex lege Julia ad septuaginta pedes, ac postea ex Trajani constitutione ad sexaginta, ut colligitur. ex l. 1. C. de ædific. priv. ubi observant Cujacius, & Pichardus ubi proximè
- 53 Jure nostro Regio stabilitum est, ne quis valeat sic ædificium extollere, ut vicinarum ædium interna prospiciat, l. 25. in fin. tit. 32. p. 3. ibi: E puede la alçar quanto se quisiere, guardandose toda via que non descubra mucho las casas de sus vezinos. Quam constitutionem optimam dixit Gregor. Lop. ibi, gloss. fin. quoniam expedit ne quæ in occulto domus eveniunt, vicinis pateant, quod maximè in monasteriis observandum.

Verf. His tandem explicitis.

- 54 Princeps jure poterit imperare, ut quisque domum venundet pro constructione templi, seu monasterii, vel pro ejus ampliatione, quod Religiosis, ac publicæ utilitatis favore receptum est. Gratian. descriptat. cap. 742. num. 25. Morla Empor. Jur. tit. 9. quest. 1. num. 9. & 10. Cabed. Lusitan. decis. 105. num. 5. & regulariter Princeps compellere valet subditos ad vendendum, suadente publica utilitate. Hermosilla cum aliis de gloss. 1. numer. 30. & ita sentiunt omnes laudati supra, num. 42.

Ibi: Alioqui absque justa causa.

- 55 Principi non licet subditum dominio rei propriæ privare, etiam justo pretio reddito, nisi justa intercesserit causa, de quo supra, cap. 6. num. 17. & Practicar. cap. 2. num. 24. Cevall. latissime comm. cont. comm. q. 906. ex num. 4.

Verf. Secundò mihi videtur.

- 56 Ut Ecclesia Cathedralis, aut Parochialis datur, aut ampliatur, ubi ampliatione est opus, etiam Magistratus cogere valet dominium, ut ædificium, vel aream pro justo pretio alienet. Barbofa in collect. l. Invitum, n. 12. C. de comr. empt. Caroc.

decis. 26. n. 17. Gratian. sup. n. 26. quibus addendi recenti sup. n. 42. qui indistinctè tuerentur, ad inædificationem Ecclesiæ compelli dominum, ut aedes, vel aliud ædificium vendat, non desiderantes Principis auctoritatem: nec discrimen constituunt inter Ecclesiæ Episcopalem seu Parochialem, & alias, sicut D. Covar. agnoscit.

Verf. Tertio, si privata.

Quamquam utilis sit Ecclesiæ cujusque inædificatio, sive ampliatio; si tamen moraliter necessaria non sit ad divinum cultum exhibendum, vel Sacramentorum administrationem, nequit privatus per Magistratum altrungi, ut ædificium ad id venundet; sed Principis recriptum debet ad coactionem impetrari. Sic tenent Barbofa & alii, quorum pronuper memini, Hermosilla in l. 3. gloss. 3. num. 4. tit. 5. part. 5. & in Lusitania Regiam auctoritatem desiderari, testis est Cabedus ubi supra. Sed adhuc in Principe non quamlibet utilitatem sufficere ad compulsionem, scribit Morla d. q. 1. num. 10.

Communis tamen, ac pia sententia adversus D. Covar. docet absolute, privatum teneri, ac per judicem cogi posse ad vendendum prædium, seu domum pro constructione, ampliationeve cujusque Ecclesiæ, aut monasterii. Sic sentiunt plurimi memorati sup. num. 42. & in praxi receptum asserit Anton. Gom. in l. 70. Taur. n. 27. verf. Idem etiam. Adde Cevall. d. q. 906. d. n. 341.

Verf. Ultimò hac in controversia.

Noster Præses communem admittit opinionem quoties ex venditione ædificii dominus nullum, aut leve patitur detrimentum; tunc siquidem judex ad coactionem rectè procedet, argumento legis Si quis sepulchrum 12. de religiof. & Jumpt. finer. Sic communem limitant aliqui, si grave detrimentum domino vendenti inferatur. Barbofa in d. l. Invitum, num. 12. Hermosilla d. gloss. 1. numer. 51. qui alios referunt.

Ex aliis quoque causis est locus coactioni ad vendendum, ut propter nimiam sævitiã minorum in servos, quod humanitati congruit, ac cognationi, quam inter omnes homines natura constituit, l. Ut vim. 3. de justit. & jure, nulla status habita de discretionem; nam quoad illam liberi, ac servi æquales existunt, l. Quod attinet 33. de reg. jur. Idem dicendum de illo, qui mancipium ad impudicitiam, vel aliam iniquitatem inducit; etenim cum dominica potestate jure concessa adversum bonos mores abutatur, eadem privati debet, cap. Tuorum 11. de privileg. cap. Contingit 45. desentent. excomm. Barbofa cum aliis axiom. 190. num. 8. Utramque conclusionem probant lex 2. de iis qui sui vel alicui jur. sint, §. ult. Institut. eodem, l. 3. tit. 5. part. 5. ubi Gregor. Lop. gloss. fin. Molin. de justit. & jur. disput. 341. num. 5. Hermosilla cum aliis in d. l. 3. gloss. 5. & gloss. 6. numer. 1. Barbofa collect. l. Invitum, num. 24. C. de contr. empt. Anton. Gom. variar. lib. 2. cap. 2. num. 51. verf. Secundò infero, ubi extendit ad dominum inferiorem vassallos acriter opprimentes. Sequitur Molina ubi nuper. Sunt præterea alia casus, quibus dominus vendere compelli potest, videndi apud Socin. regul. 435. Reginald. in praxi

praxi for. penitential. lib. 25. tract. 3. cap. 25. num. 359. Hermosill. in d. l. 3. gloss. 1.

SUMMARIUM.

- 1 Precaria, & precaria à precario distinguuntur, & quid sint.
- 2 Precarium à precibus est dictum.
- 3 Precarium an sit contractus, & que actio ex illo competat.
- 4 Precarium definitur. & num. 5.
- 6 Libera facultas revocandi precarium est de ejus substantia, ita ut nec pacto, nec consuetudine tolli possit.
- 7 Valeret consuetudo, quod intra paucos dies à quo concessum est, precarium revocare non liceret.
- 8 Precarium ad tempus certum concedi potest.
- 9 Precarium morte concedentis non expirat.
- 10 Mutatio voluntatis non præsumitur, & quando secus.
- 11 Quod Princeps ad suam voluntatem concedit, eo decedente expirat: quod non procedit in Magistratibus perpetuis.
- 12 Si Princeps quid conferat ad beneplacitum dignitatis, non extinguitur per illius obitum: quod non obtinet in dominis vassallorum inferioribus, ibid.
- 13 Gratia concessa ad voluntatem Pontificis, vel Imperatoris, utrum morte concedentis intercidat?
- 14 Quid si concessio referatur ad dignitatem simul & personam, expresso proprio nomine: remissive: quæ circa hoc dubium circumstantiæ attendendæ.
- 15 Actus qui ut subsistat, desiderat perseverantiam voluntatis alicujus, hoc desinito, ille perit: secus si solum exigat, ne revocetur per illum, qui potest; nam morte ipsius non expirat, & num. 18.
- 16 Bannitus donec judex revocet, vel aliud jubeat, non restituitur civitati, etsi Magistratus ab officio removeatur, aut obeat.
- 17 Concessio ad beneplacitum non finitur morte civili concedentis.
- 19 Voluntas, dum vita manet, etsi dementia, somno, aut aliter suspensa, perseverare intelligitur, sed morte omnino extinguitur.
- 20 Delegatus quando valeat, vel non in causa procedere post mortem delegantis, & n. 21.
- 22 Precarium ad beneplacitum domini expresse concessum, illius obitu cessat.
- 23 Precarium solvitur per mortem ejus, qui rogavit.
- 24 Lex Lucius, de donat. intelligitur.
- 25 Inter concessionem, & revocationem precarii aliquod intervallum debet intercedere judicis arbitrio definiendum: quod limitatur, ibi.
- 26 Potissima, & essentialis inter precarium, ac commodatum differentia, & n. 27.
- 28 Ubi de mente contrahentium constat, pactum contra naturam contractus rejicitur: sed si D. de Faria Novæ Addit. ad Covar. Tom. 11.

dubitetur de illa, pactio efficiet, ut unus contractus in alerum transeat.

- 29 Commodatarius nullo modo possidet: qui precario potitur, naturalem obtinet possessionem.
- 30 Inter eosdem contractus aliud notatur discrimen & aliud n. 31.
- 32 Qui utitur re commodata aliter, quam dominus concessit, furtum committit.
- 33 Depositarius furti reus fit, si re deposita utatur: quod declaratur ibid.
- 34 Furti tenetur creditor, qui re pignori accepta usus fuerit.
- 35 Commodatarius, creditor, & depositarius, si propter rerum abusum furti damnentur, contrahunt infamiam, si mala fide res contrectaverint invito domino.
- 36 Utrum bona fides in commodatario, & similibus, qui utuntur rebus alienis, præsumatur: & quid in aliis, qui apud se rem non habentes, eam sine domini permisso ad proprios usus usurpant.
- 37 Commodatarius, & reliqui, de quibus actum est, non debent furti damnari, sed rectè aliis arbitrio judicis coerceri debent, & ita servatur in praxi, ne criminaliter conveniantur.
- 38 Quid si commodatarius, & alii rebus alienis utantur, existimantes dominum prohibitorum, si sciret, qui verè, si postularetur, assensum præstiteret.

CAPUT XV.

Aliud est precarium, de quo in præsentiarum I. agendum, & aliud precaria. seu precariæ. Precaria dicitur, cum usus, vel ususfructus conceditur ad vitam concedentis, vel recipientis. Precariæ vocantur, cum similis concessio fit in singula quinquennia repetenda, quæ in rebus Ecclesiæ solent observari, idè mentio earum solum in Jure Pontificio reperitur, ut in cap. 1. & 2. de precariis, cap. Precariæ 3. 10. q. 2. cap. Sape 72. 12. q. 2. de quibus Molin. de just. & jur. disp. 298. à num. 20. Petr. Greg. Syntagm. lib. 23. cap. 2. num. 2. cum seqq. Barbofa collect. d. tit. de precar. in princ. ex n. 6. & in cap. ult. numer. 8. Cujac. ad d. tit. de precariis, & observat. lib. 2. cap. 7.

Precarium ex eo dicitur, quia precibus datum, cum precanti tale beneficium conferri solet. Barbofa sup. in princ. n. 3. Sed & commodatum precarium est, ut ait Donell. lib. 14. cap. 34. & donatio, quoniam utrumque precibus impetratur. Tamen concessio ad libitum revocabilis, per antonomasiam precarium appellatur; nam precibus non solum beneficium quæritur, sed etiam conservatur, ne revocatione cesset: quod nec in commodato, nec in donatione contingit; etenim quod semel concessum est, retractare non licet concedenti, l. In commodato 17. §. Sicut, ff. commodat. l. 2. C. de revoc. donat.

Ambigitur utrum precarium contractus sit? 3 Negant Cujac. observat. lib. 4. cap. 7. Osvald. lib. 14. c. 34. Affirmant Donell. d. c. 34. Wefembec. in paratit. ad tit. ff. de precario, n. 2. Barbofa collect. in princ. n. 4. Pichard. in princ. n. 10. 11. Instit. d. donat. & alii, qui precarium appellant contractum, quod mihi satis probatur ex l. Contractus 23. de reg. jur. ibi: Dolum tantum, depositum, & precarium. Ubi Consultus inter contractus precarium recenset. Ex eo præter interdictum datur